

ISSN1680-0761

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

М.ӨТЕМІСОВ АТЫНДАҒЫ
БАТЫС ҚАЗАҚСТАН
МЕМЛЕКЕТТІК
УНИВЕРСИТЕТІ

ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ
ИМ. М. УТЕМИСОВА

Ғылыми журнал

БҚМУ ХАБАРШЫСЫ ВЕСТНИК ЗКГУ

Научный журнал

Педагогика

Филология

Тарих

Биология және экология

Жер туралы ғылымдар

2019/
1

<http://wksu.kz>

Абайдың төл шығармалары мен аудармалары балалардың дүниетанымдық көзқарастарын қалыптастырып, дамыта отырып, тәлім-тәрбие береді. Абай шығармаларымен сусындап өскен әрбір бала елінің үлкен жүректі азаматы болары хақ.

Ұлы ойшылдың рухани байлықтарынан нәр алмаған жас қазақ халқының тарихын, салт-дәстүрін, болмыс-бітімін, тілі мен дінін біле алмайды.

Жас ұрпақ Абай мұрасын жете меңгеру арқылы әлемдік гуманистік және ұлттық ерекшеліктерді бойына сіңіретінін, ұлы ақын шығармаларының тәлім-тәрбиелік мәнін, олардың тұлға қалыптастырудағы орнын бағамдап, қадірлеп-қастерлеп, өмірді және дүниені танудағы маңызын ұмытпайық.

Әдебиеттер:

1. Орынбеков М. Ежелгі қазақтардың дүниетанымы. – Алматы: Ғылым, 1996. – 83 б.

2. Торайғыров С. Сарыарқаның жаңбыры. 1-кітап. Өлеңдер. / Ред. алқасы Т. Әбдірахманов және т.б. – Алматы: Жазушы, 1987. – 160 б.

3. Әуезов М. Таңдамалы шығармалары. – Алматы: Жазушы, 1969. – 249 б.

4. Құнанбайұлы А. Шығармаларының екітомдық толық жинағы. I том. – Алматы: Жазушы, 2002. – 296 б.

5. Байтұрсынов А. “Ақ жол”. – Алматы: Жалын, 1991. – 217 б.

6. Салғарин Қ. Таным баспалақтары. – Алматы. 1993. – 109 б.

Карсыбаева Р.К.

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ПРОИЗВЕДЕНИЯ АБАЯ КУНАНБАЕВА

В статье говорится о воспитательном значении произведений Абая Кунанбаева. Великий поэт уделяет особое внимание воспитанию подрастающего поколения и выражает свои мысли в своих произведениях. Труды Абая воспитывают быть честным, гуманным, трудолюбивым. Его творения помогают сформировать такие качества как патриотизм, ответственность, объективность, справедливость, человечность. Автором был сделан тщательный всесторонний анализ содержания трудов Абая Кунанбаева. Также были раскрыты педагогические возможности произведений поэта в формировании патриотического воспитания учащихся начальных классов. Объектом и источником патриотических чувств выступают в первую очередь Родина, а ее содержанием является природа, богатство родного края, язык, традиции, исторические памятники, прекрасные святые места на родной земле.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, произведение Абая, национальное воспитание, нравственность, природа, молодое поколение.

Karsybayeva R.K.

PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS THROUGH THE WORKS OF ABAY KUNANBAYEV

The article talks about the educational value of the works of Abay Kunanbayev. The great poet pays special attention to the education of the younger generation and expresses his thoughts in his works. The works of Abai bring up to be honest, humane, hardworking. His creations help to form such qualities as patriotism, responsibility, objectivity, justice, humanity. The author made a staggering analytical work on the work of Abaya Kunanbaeva. There is also a discovery of pedagogical possibilities in the formation of poetry in the patriotic education of the main classes. The object and source of patriotic feelings is primarily the Motherland, and its content is nature, the wealth of the native land, language, traditions, historical monuments, beautiful holy places in their native land.

Keywords: patriotic education, the work of Abai, national education, morality, nature, the younger generation.

ӘОЖ 272.851

Габдрахманова Ш.Т. – педагогика ғылымдарының кандидаты,
М.Өтемісов атындағы БҚМУ доценті

E-mail: appercia81@mail.ru

Касимова А.Х. – педагогика ғылымдарының кандидаты,
Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық
университетінің доценті

E-mail: Kasimova_ah@mail.ru

Фатихова А.К. – М.Өтемісов атындағы БҚМУ магистранты

E-mail: Asel.f.k@mail.ru

ҮШТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІ МАМАНДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

***Аңдатпа.** Мақалада үштілді білім беру арқылы құзыретті маманды қалыптастырудың мәселелері қарастырылған. Мұғалімдерді даярлауда көптілді оқытудың маңызы көрсетілген. Сондықтан үштілділікті меңгерудің ұйымдастыру жолдары белгіленген. Көптілді білім беру көптілді маманды қалыптастырудың негізі екендігі анықтап көрсетілген.*

***Тірек сөздер:** жоғары оқу орны, тіл, үштілді білім беру, үштұғырлылық, шет тіл сабағы, өзіндік жұмыс, құзіретті маман.*

Қазіргі Қазақстандық қоғам көпэтностық, көптілділік және көпмәдениеттілік жағдайда. Сондықтан осы қоғамға бейімделген көптілді меңгерген мәдениетті тұлға қалыптастыру – өзекті мәселелердің бірі.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев көптілді білімді дамытуға жіті назар аударып: «Еліміздің маңызды құндылықтарының бірі және басты артықшылығы – көпұлттылық пен көптілділік», - деп атап көрсеткені белгілі [1]. Қазақстан Республикасының Президенті жүктеген тапсырмаларға сәйкес, Тілдерді қолдану мен дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы [2] мен «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени бағдарламасында, ал Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында 2020 жылға қарай «... барша қазақстандықтар қазақ, орыс тілін – 95% және 25% - ағылшын тілін меңгеруі тиіс» деген міндет қойылған [3].

Көптілді оқыту білім берудің қоршаған әлемде болып жатқан үдемелі өзгерістерге бейімделгіштігін күшейтетін лингвистикалық біліктілігі жоғары дамыған, бәсекеге қабілетті жастардың қалыптасуына септігін тигізетін тұжырымдамалық жаңа үлгісін құруды көздейді. Осы орайда үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) бірдей оқытуды білдіретін көптілді оқыту бағдарламасының бірегейлігін атап өту керек.

О.Б. Алтынбекова, М.М. Копыленко, Б.Х. Хасанов және тағы басқалардың еңбектеріне сүйене отырып «Көптілді білім беру» ұғымына мынадай анықтама береміз – бұл мақсатты бағытталған, ұйымдастырылған, нормаланған индивидті оқыту, тәрбиелеу және дамытуға бағытталған үшбірліктегі процесс, ол арқылы бірнеше тілді бірмезгілде меңгеру негізіне көптілді тұлғаны қалыптастыруды, сөйтіп тұлғада тілдік білімдерді, іскерліктерді, сөйлеу әрекетін меңгерген, тілдерге және мәдениеттерге эмоционалдық-құндылық қатынасты тұлға дамиды.

Көптілді білім берудің қажеттілігін түйсіну Еуроодақтың тіл саясатының қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырып, болашақ кәсіби салада тиісті

лингвистикалық біліктілікті қамтамасыз ету үшін жоғары оқу орындарында, ішінара шет тілінде оқуды қолдайтын қағидаларынан да көрініс тапты. Еурокомиссия Еуроодаққа мүше елдердің білім беру жүйелеріне «ана тілімен қоса екі шет тілі» қағидасының енгізілгенін жариялағаны белгілі. Осы орайда қазіргі таңда еліміздегі бірқатар жоғары оқу орындарында көп тілде білім беру мәселесі бойынша дөңгелек үстелдер, бейнеконференциялар өткізіліп, нәтижесінде көп тілде білім беру бағдарламалары жасақтала бастады. Көптілді білім берудің нормативті-құқықтық базасын қалыптастыру үшін университеттерде көптілді білім беруді дамытудың тұжырымдамасы жасалып, нақты іс-шаралар жоспары бекітілді. Сонымен қатар көптілді білім беруді үйлестіретін орталық құрылып, оның ережесі дайындалды.

Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында жаңа адамның жан-жақты қасиеттерінің толысып, жетілуінде кәсіби құзыреттілігі қалыптасқан мұғалімнің атқаратын ролі зор екені көрсетілген [3].

Өйткені 12-жылдық мектептің алдына қойылған мақсат пен нәтижеге апарар жолда жаңа заманға сай, күтілетін нәтижелерге бағытталған жаңарған білім мазмұнын жеке тұлғаға жеткізетін, педагогикалық қызметке ынтасы жоғары, білім беру саласындағы үнемі жаңарып отыратын өзгерістерге икемді, жаңа технологияларды оқу-тәрбие үдерісінде қолдана алатын, яғни бір сөзбен айтқанда, құзыретті мұғалімдерді дайындау - бүгінгі күннің көкейкесті мәселерінің бірі болып отыр.

Бүгінгі маманның біліктілігі, оның білімінің нәтижесі құзыреттіліктер болып танылды. Педагогика ғылымында құзыреттіліктерді анықтау және жіктеу әдіснамасы қалыптасты. Осы әдіснамаға сүйене отырып, құзыреттілік тұрғысынан білім беру үдерісінің мұғалімдерге бағытталу сипаты айқындалды. Осыған орай, білім беру технологияларына, ұйымдастыру формаларына, оқытушылар мен студенттерге, олардың жетістіктерін бағалауға жаңа талаптар қойылуда.

Өмірдің қойған міндеттерін құзыреттілік тұрғыдан шешу – «қоғамға қандай, соның талаптарына сәйкесті қоғам мүшесіне қандай білім қажет және ол қоғамның қандай талаптарын орындауға тиісті» деген сауалға жауап іздейді. Мектеп практикасы мұғалімнің құзыреттілігін қалыптастыруды – бүгінгі күннің педагогика ғылымының және білім беру жүйесінің маңызды проблемаларының бірі болып табылатынын көрсетіп отыр. Құзырлылық тұрғыны білім беру жүйесінде қолдану білім берудің нәтижесін сапалы қылуда басты орын алады.

Осыған орай, дамыған елдердің оқу жүйесінде кеңінен қолданыла бастаған «құзырет», «құзыреттілік», «кәсіби құзыреттілік» терминдері жаңа білім стандарты ұстанған басты бағыт ретінде біздің еліміздің білім беру жүйесіне енгізілген.

«Құзыреттілік» ұғымы «даярлық» ұғымына мағынасы жағынан жақын болып келеді. Сол себепті, оқытуда кәсіби қасиеттерді кәсіби даярлықтың бөлшектері, ал кәсіби іс-әрекет жағдайында кәсіби құзыреттіліктің құрамдас бөлшегі деп есептеуге болады.

Қазақстан Республикасы мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім беру стандартында «құзырет – қойылған мақсаттарға жету үшін ішкі және сыртқы ресурстарды тиімді іске асыруға дайындық болса, ал құзыреттілік – оқушылардың іс-әрекеттің әмбебап тәсілдерін меңгеруінен көрінетін білім нәтижесі», - деп көрсетілген [4, 16 б.].

«Құзыреттілік» ұғымы «құзыр» сөзінен алынған туынды сөз, бұған қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігінде мынандай анықтама

берілген: «құзыр» - жалпы алғанда қандайда бір тапсырманы орындауға қабілеттілік немесе бір нәрсені жасау» деген мағынаны білдіреді [5].

Ал, Ұлттық Қазақ энциклопедиясында «құзырет» - нақты мекеменің немесе лауазымды тұлғаның заң жүзінде белгіленген құқықтарының, міндеттерінің және өкілеттіліктерінің жиынтығы деп көрсетілген [6].

Сонымен бірге, педагогикалық білім беру теориясында құзыреттілік маманның өз қызметіндегі проблемаларын нақты жағдайда шеше алу мүмкіндігін айқындайтын интегралды сипаттама, ол үшін білімі мен өмірлік тәжірибесін және қабілет пен құндылықтарды пайдалану қажет.

Қазіргі уақытта әртүрлі ғылым саласымен айналысатын ғалымдардың еңбектерінде құзыреттілік ұғымы төмендегідей әр жақты түсініктерімен анықталған:

- әр түрлі жағдайларға байланысты кез келген мәселелердің шешімін табу, конструкциялау және талдауға қажетті білім, білік, тәжірибені игеру;
- жұмыс барысында, өмірде пайда болатын ір түрлі сипаттағы қиыншылықтарды, кедергілерді өз күшімен шешу, пайда болатын мәселелерді анықтау және талдау үшін қажетті маманның білімділік, іскерлік деңгейі;
- кәсіп иесіне белгілі бір саланың стандартқа сай қойылатын талаптарына жеткілікті деңгейдегі білімділік, іскерліктердің жиынтығының болуы және жоғары жан жақты дайындығы;
- өмірге, мамандығына байланысты функциональдық міндеттерді орындауға қажетті нақты кәсіби білім мен біліктілікті игеру және т.б.

Авторлардың пікірлерін қорыта келе, мынадай тұжырым жасаймыз:

- «құзыреттілік» ұғымы тек когнитивтік (танымдық) және технологиялық құраушы ғана емес, ол әрі мотивациялық, әлеуметтік және мінез-құлықтық, яғни оқыту нәтижелерін, құндылықтық бағдар жүйелерін қамтиды;
- құзыреттілік – алған білім, білік, тәжірибе, мінез-құлық тәсілдерін нақты бір жағдайда, іс-әрекетте жұмылдыру қабілеті;
- құзыреттілік ұғымында «нәтижеден» қалыптасатын білім мазмұнының кіріктірілуі;
- құзыреттіліктер тек оқыту үдерісінде ғана емес, сонымен қатар дәстүрлі және дәстүрлі емес білім алу жағдайында да қалыптасады.

Қолдану мүмкіндігіне қарай құзырет, құзыреттілік, құзыретті ұғымдары дифференцияланып, педагог-ғалымдар Е.А. Климов, В.А. Слостенин, А.И. Маркова, А.В. Хуторский т.б. еңбектерінде сипатталып жүр.

Қазақстанда 12-жылдық білім беру жағдайында мұғалімдер мен оқушылардың құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық және практикалық мәселелері қазақстандық ғалымдар Б.Т. Кенжебеков (жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігі), Ә.М. Мұханбетжанова (мұғалімдерде түйінді құзыреттіліктерді дамыту), Ш.Х. Құрманалина (колледж жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің құзыреттілігін дамыту), Г.Ж. Меңлібекова (болашақ мұғалімнің әлеуметтік құзыреттілігі), Б.Қасқатаева (болашақ математика мұғалімінің әдістемелік құзырлылығы), М.В. Семенова (жоғары оқу орындарында болашақ педагогтардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру), С.И. Ферхо (мұғалімдердің оқу үдерісінде электронды оқу құралдарын пайдалана білу құзыреттілігі) т.б. еңбектерінде жан-жақты қарастырылуда.

«Құзыреттілік» ұғымы педагогикада да қарастырылған. Мәселен, К.С. Кудайбергенова өзінің «Құзыреттілік табиғаты тұлғаның өзіндік дамуында» деп аталатын еңбегінде «Құзыреттілік – белгілі бір сала бойынша хабардар, білгір, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығара алу деген мағынаны білдіреді», - деп қарастырса [7], Г.Ж. Ниязова өзінің зерттеу

жұмысында «құзыреттілік – студенттің мағыналық бағдарлары, білімдері, біліктіліктері мен тұлғалық және әлеуметтік іс-әрекетін жүзеге асыруына қажетті нақты анықталған объектілер шеңберіне қатысты тәжірибелерінің жиынтығы» деп көрсеткен [8].

Белгілі педагог Б.А. Тұрғынбаева «Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту» атты еңбегінде «...өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын құзыреттіліктер деп атаймыз» деген анықтама берсе, [9, 147 б.], Г.Ж.Меңлібекова болашақ мұғалімнің әлеуметтік құзыреттілігін – адамның әлеуметтік шындықты құндылық ретінде түсінуінің, әрекетті басқарудағы нақты әлеуметтік білімінің, өзін анықтаудағы субъективтік қабілетінің, әлеуметтік технологияны жүзеге асыруының біліктілігінің бірігуі ретіндегі кіріктірілген сапалық қасиеттері ретінде қарастырған [10, 156 б.].

В.В. Краевский мен И.Я. Лернердің пікірлерінше, «құзыреттілік» және «құзыр» ұғымдары абстрактілік пен нақтылық диалектикалық категорияларының арақатынасы, яғни құзыр – бұл жүзеге асырылған құзыреттілік, іс-әрекеттегі құзырлығы [11]. Осылайша түсіндірілетін құзыреттіліктер негізгі немесе тұғырлық және кәсіби болып бөлінуі мүмкін. Білім беруде тұлғаның негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға және дамытуға бағытталуы оны ұйымдастырудағы құзыреттілік бағытын айқындады және ол қазіргі білім беру жүйесінің әдіснамасында нақты білімділік процессуал негізі ретінде танылып отыр. Бұдан шығатын қорытынды осы «тұжырымдамаға» және басқа зерттеушілер қорытып шығарған тұжырымдар негіз болғанын көреміз.

Сонымен құзыреттілік дербес тұрғыдан және жакапкершілікпен әрекет жасау, белгілі бір жұмысты орындауға қабілеттілік пен икемділікті меңгеруге жол ашатын психологиялық ахуал, психологиялық сапаның қосылымы ретінде белгіленіп жүр.

Қазақстанның Болон үдерісіне қосылып, білім беру жүйесінде көп тілде оқытуға бағыт бұруы Қазақстан жоғары оқу орындарының студенттеріне төмендегідей жаңа межедегі мүмкіндіктер береді:

- оқытушылар мен студенттердің академиялық ұтқырлығын қамтамасыз етуге;
- Қазақстан жоғары оқу орындарының студенттеріне шетел университеттерінде кредиттерді қайта тапсыруға және керісінше;
- бірлескен білім беру бағдарламаларын таратуға;
- жоғары білім жөніндегі қазақстандық дипломдардың еуропалық аймақтарда жарамдылығын қамтамасыз етуге жағдай жасауға және кез-келген елде түлектердің жұмысқа орналасуына;
- үш деңгейлі білім беру бағдарламасының ғылыми компоненті ғылыми-зерттеу жұмыстарының халықаралық стандартқа сай жүргізілуіне, ғылыми жарияланымдарды, магистрлік, докторлық диссертацияларды жазуына.

Жоғары оқу орындарында білім алатындардың академиялық ұтқырлығы тұжырымдамасында аталып көрсетілгендей, бакалавр мамандардың, магистранттар мен докторанттардың көпшілігі шетел тілін қажетті деңгейде меңгермеген, бұл мәселе олар үшін алдыңғы қатарлы ғылыми негіздерге қол жеткізуге кедергі жасайды, олардың халықаралық деңгейдегі тиімділігін төмендетеді [12, 2 б.]. Сол себепті қазіргі таңда шет тілін, соның ішінде ауызекі тілді емес, кәсіби шет тілін меңгеру және оны жоғары оқу орнында меңгерту мәселесі өзекті болып отыр.

Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінің жағдайында көп тілді білім беруді ұйымдастыруда мынадай құжаттар пакеті басшылыққа алынды: Қазақстан Республикасында көп тілді білім берудің тұжырымдамасы; Батыс Қазақстан

мемлекеттік университетінде көп тілді білім беруді енгізудің бағдарламасы; университетте көп тілді білім беруді ұйымдастырудың ережесі; университетте көп тілді дамыту Орталығының әрекеті туралы ережесі; көп тілді білім алудың сапасын тексеріп бағалайтын бірыңғай механизмін қамтитын педагогикалық мониторинг.

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университетінде көптілді меңгерген маманды даярлау үшін тілдерді оқыту жүйесіне модернизация жүргізілуде. Ол үшін мынадай ұйымдастыру жұмыстары жүзеге асырылуда:

- көптілді білім беруді дамыту Орталығы құрылды;
- көптілді білім беру аясында мультимедиялық орталықтардың мәлеметтер және ақпараттық ресурстарының банкін кеңейту;
- көптілді топтарға студенттерді қабылдау үшін тестілеуді ұйымдастыру және өткізу;
- көптілді топтарды құру;
- 1-2 курстарды шет тілін тереңдетіп оқытудың және 3-4 курстарда арнайы пәндерді қазақ, орыс және ағылшын тілінде оқыту үшін оқу жоспарын, оқу бағдарламаларын және оқулықтар мен оқу құралдарын даярлау;
- шет тілінде сабақ бекру үшін оқытушыларды даярлау;
- университеттің оқытушылары үшін ағылшын тілінің курстарын ұйымдастыру;
- көптілді білім беру сапасына педагогикалық мониторингті жүзеге асыру.

Шет тілін оқыту практикасы, оны дидактикалық құралдармен қамтамасыз ету қажеттігін көрсетіп отыр. Атап айтқанда, оқу-әдістемелік кешендер, оның құрамында мыналар баршылық: оқу бағдарламалары, оқулықтар, оқу құралдары, хрестоматиялар, үш тілдік терминологиялық сөздіктер, басқа да сөздіктер, тілдік пәндер бойынша жұмыс дәптерлері және мультимедиялық ресурстар (тілдік орталықтар, интернет жаһандық торабы, спутниктік телевидение, электрондық кітапханалар).

Университетте көптілділікті енгізу жұмыстары 2012 жылы басталды, яғни оқу жоспарларына өзгерістер енгізіліп, тиісті материалдық-техникалық база жасақтала бастады, шетел тілінде сабақ беруге оқытушыларды даярлау қолға алынды. Студенттер үшін лингвистикалық үйірмелер жүргізілуде, олимпиадалар, байқаулар өткізілуде, тілдік кафедраларда әртүрлі шаралар өткізілуде.

Көптілді білім беру бойынша пәндерді тіліне қарай (қазақша немесе орысша) оқыту 50% оқытылады, 20% екінші тілде (қазақша немесе орысша) және 30% ағылшын тілінде. Мысалы, студент оқу жылында 14 пән оқиды екен, онда 7 оқу тілінде, 3 екінші тілде және 4 ағылшын тілінде оқытылады.

Мамандықты шет тілде меңгеру үшін арнайы көп тілді топтар құрылды, қазір онда 500-ден астам студент бар.

Көптілді білім беруді ұйымдастыру үш кезеңнен тұрады: бірінші – студенттерді алдын ала таңдау, екінші – тілдік даярлық, яғни ағылшын тілін тереңдетіп оқиды, үшінші – негізгі кезең, яғни базалық және бейіндік пәндерді үш тілде оқиды. Оқуға жаңа түскен студенттерді ағылшын тілін қаншалықты меңгергендігін әртүрлі әдістермен анықтап, көп тілді топтар құрады. Олар бірінші курс бойы тілдік пәндерді тереңдетіп оқиды. Екінші курстан бастап студенттер негізгі арнайы пәндерді үш тілде меңгереді.

Көптілді білім беру үшін шет тілін жақсы меңгерген оқытушыларды даярлау қажет. Ол үшін жаңа тақырыптық курстар, жаңа оқыту бағдарламалары даярланып, олар мақсатты бағытталаған тілдік даярлықпен толықтырылады.

Шет тіл мамандарын мақсатты даярлаумен қатар, оларды қайта даярлауды, біліктілігін арттыру, өздігінен білім алуды белсендету қажеттігін практика көрсетіп отыр. 2014-2016 жылдар арасында арнайы бөлімнің 135 оқытушысы жоғары оқу орны ішіндегі біліктілікті арттыру курсынан өтті, 24 оқытушы «Өрлеу» республикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтында оқыды, 10 оқытушы алыс шет елдерде біліктілігін арттырды. 18 оқытушы «Шет тілі: екі шет тілі» бөлімінде қысқартылған білім беру бағдарламасы бойынша оқуда.

Жоғары оқу орнында үштілді оқытуды жүзеге асыруда ауыл мектептерінің оқушыларының ағылшын тілін жоғары деңгейде меңгермегендігінен қиындық туатынын атап өткіміз келеді. Оның объективті себептері Қазақстан Республикасының білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламада көрсетілген [5].

Елдің географиялық басымдығына байланысты ауылдағы мектептердің саны 3 есе көп. Шағын жинақты мектептер жалпы орта бітім беру ұйымдарының жалпы санының 44%-ын құрайды. Ондағы 49% мектепте лингафон кабинеттері жоқ. Ағылшын тілін білетін пән мұғалімдеріне қажеттілік жоғары болып қалуда.

Үштілде білім беруді дамыту бойынша кең ауқымды іс-қимыл жүргізу үшін 2015-2020 жылдарға арналған жол картасы әзірленді. Айта кету керек, 2017-2018 оқу жылында 5-сыныптан бастап үш тілде білім беруді кезең-кезеңімен енгізу басталады.

Көптілде білім беру, білім беруді ұйымдастырушы-оқытушы мен білім алушы-студенттерден жаңашылдық, ізденімпаздық, шығармашылықты және де білім беру үрдісінде олардың өзіндік ынтасын күшейтуді талап етеді. Кредиттік оқыту жүйесінің Қазақстанға ендірудегі алғашқы тәжірибелер оқу үдерісінде студенттің өзіндік жұмысын белсендірудің қажет екендігін көрсетті. Аудиториялық сағаттардың қысқарып, енді білімді игертуде негізгі салмақтың өзіндік жұмысқа түсуі студенттерде өз бетімен білім алу, өзін-өзі дамыту қабілеттерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Осыған орай, оқыту процесіне жаңа технологиялар, электрондық оқу жадығаттары, толықтай компьютерлендірілген арнайы лингафон аудиториялары, ағылшын тілінде оқу әдебиеті, бай электрондық кітапхана қолданылуда. Жинақталған жадығаттар университеттің сайтына орналастырылған, сабаққа даярланғанда, тапсырмаларды орындағанда, шығармалық жұмыстар жазғанда әрбір студент оларды пайдалана алады. Оқыту процесіне e-learning элементтерін енгізу оқытушы электрондық адреске тапсырма жіберуге, студенттің оны орындап, оқытушыға қайтаруға мүмкіндік пайда болды.

Университетте Outlook, e-mail жүйесін қолдануды енгізу оқытушының электрондық адресіне орындаған тапсырмаларды салуға мүмкіндік пайда болды, оқытушы оларды тексеріп, бағаны тек қана оқу журналына қоймай, сонымен бірге «Платонус» журналына да қояды. Оқыту процесінде TBL әдісін қолдану ақпараттық технологияларды кеңінен пайдалануға жағдай жасап, ағылшын тілін қарқынды меңгеруге мүмкіндік беріп отыр.

Университеттің кітапханасында жүйелі түрде көптілді топтардың оқытушыларына ағылшын тіліндегі ғылыми-әдістемелік әдебиеттермен таныстыру, оларға шолу жұмыстары өткізіліп отырылады.

Университеттің физика-математика және жаратылыстану-география факультетінде екі әдістемелік кабинет жасақталуда және оларға мамандық бойынша және мамандықты оқытудың әдістемесі бойынша ағылшын тілінде оқулықтар алынуда.

Болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігіне арналған жұмыстарды талдау, оның құрылымындағы келесі түйінді құзыреттіліктерді бөліп шығаруға

мүмкіндік берді: коммуникативті (тілдік, әлеуметтік мәдени, лингвистикалық, әлеуметтік лингвистикалық, дискурсивтік құзыреттіліктер); дидактикалық (меңгерілген білімдердің, іскерліктердің және дағдылардың және әрекет тәсілдерінің синтезі) және тұлғалық (тұлғалық өсудің реттеушісі, әрекеттің нәтижесін талдауға, мүмкін болатын қатерді болжауға көмектеседі, рефлексия).

Көптілді білім беру кезінде студенттердің кәсіби құзыреттілігі жетілдірілуі керек. Жоғары мектепте көптеген пәндерден курстың немесе дәрістер кешенінің негізгі терминдері бойынша глоссарий дайындалады. Ал қазіргі таңда көп тілді білім беру үрдісі барысында барлық пәндерден глоссарий жазу студент үшін міндетті компонентке айналып отыр. Білім алушы студент сабақтың қай формасына (дәріс, семинар, практикалық сабақ, СӨЖ, СОӨЖ) дайындалса да, алдын ала оқытушымен берілген тақырып бойынша глоссарий дайындауы тиіс. Студенттің материалды ұғынуына, терең меңгерілуіне пәндерде жиі кездесетін терминдер бойынша глоссарийді жазу, құрастыру үлкен көмегін береді. Егер көптілді білім беру бағдарламасы 1 курстардан бастап енгізілсе, онда алдымен қарапайым терминология, яғни терминдердің, қысқартулардың жазылуы мен оқылуы шет тіліндегі баламалары берілуі тиіс.

Сол сияқты курс жоғарылаған сайын глоссарийдің жазылу формасын, кестесін жетілдіру керек. Себебі 2-3 курстардан бастап студенттерде зерттеушілік бағытындағы талабы күшейе түседі. Осыған орай, осы студенттерімен дәрістің немесе берілетін материалдың тірек сөздері бойынша дайындалатын терминологиялық глоссарий мазмұнды болу керек.

Үштілді меңгерген болашақ мамандарда кәсіби құзыреттілік қалыптастырылса 2020 жылғы дейін еңбек нарығының қажеттілігін қанағаттандыратын, елдің индустриалды-инновациялық дамуын нығайтатын, білім саласындағы күшті әлемдік тәжірибелерге сәйкес келетін жоғары білім сапасының жоғары деңгейде болуына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауы // Егемен Қазақстан газеті. – 2007. – 28 ақпан. – Б. 1-3.
2. Тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы / Қазақстан Республикасының Президентінің 2011 жылғы 29 маусымдағы №110 Жарлығы – Астана, 2011. – adilet.zan.kz. Пайдаланған уақыты: 20.08.2018 ж.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы / Қазақстан Республикасының Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығы – Астана, 2010. – adilet.zan.kz. Пайдаланған уақыты: 20.08.2018 ж.
4. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты. – Астана, 2010. – 42 б.
5. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздіктері. – Алматы: Мектеп, 2002. – 256 б.
6. Қазақстан Ұлттық энциклопедия / Бас. ред. Ә.Нысанбаев. 6 т. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2001. – 720 б.
7. Құдайбергенова К.С. Құзыреттілік табиғаты тұлғаның өзіндік дамуында. – Астана, 2013. – 180 б.
8. Ниязова Г.Ж. Құзырлылықтың педагогикалық категория ретінде дамуының теориялық-әдіснамалық негіздері. – Алматы, 2012 – 320 б.
9. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту. – Алматы, 2001. – 280 б.
10. Менлибекова Г.Ж. Социальная компетентность, сущность, структура, содержание // Высшая школа Казахстана. – 2016. – №4. – С. 143-148.